

Ivan Armanda

Nadbiskup Alojzije Stepinac i zbrinjavanje prognanih slovenskih konventualaca u Drugom svjetskom ratu

U članku se kritički piše o nacističkom progonu franjevaca konventualaca iz Slovenije, o njihovu prihvatu u Hrvatskoj i o skrbi što im ju je iskazao zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac. On ih je razmjestio po župama svoje Nadbiskupije i tako im omogućio da se uzdržavaju od svoga svećeničkog rada. Do sada se o tom uglavnom pisalo u kratkim crtama te u okviru drugih, većih tema, a ovdje se ta tema prvi put sustavno i kritički istražuje. U zaključku se ističe da je nadbiskup Stepinac bio najveći dobrotvor prognanih slovenskih konventualaca i da su potrebna daljnja istraživanja o svećenicima, redovnicima i redovnicama koje su nacisti iz Slovenije prognali u hrvatske krajeve. U prilogu se prvi put objavljuje svjedočanstvo fra Miroslava Godine o progonu konventualaca iz Slovenije.

Ključne riječi: Alojzije Stepinac, slovenski konventualci, Zagrebačka nadbiskupija, Drugi svjetski rat, nacistički progon.

Archbishop Alojzije Stepinac and Providing Refuge to Exiled Slovenian Friars Minor Conventuals in World War II

The article provides a critical analysis of the Nazi persecution of the Friars Minor Conventuals from Slovenia, their acceptance in Croatia and care shown by Archbishop of Zagreb, Alojzije Stepinac. He deployed them to the parishes of his Archdiocese and thus enabled them to abide by their priestly work. So far, this has mostly been very briefly discussed, usually as part of other major topics. This paper explores this topic systematically and critically for the first time. The conclusion is drawn that Archbishop Stepinac was the great benefactor of the expelled Slovene Friars Minor Conventuals and that further research on the priests, monks and nuns who were exiled from Slovenia to Croatia by the Nazi regime is much needed. The appendix of this paper contains the never before published testimony of Fr. Miroslav Godina about the persecution of Friars Minor Conventuals from Slovenia.

Keywords: Alojzije Stepinac, Slovene Friars Minor Conventuals, Zagreb Archdiocese, World War II, Nazi persecution.

Correspondence address: Leksikografski zavod Miroslav Krleža / The Miroslav Krleža Institute of Lexicography, Frankopanska 26, 10000 Zagreb, Croatia, e-mail: ivan.armanda@gmail.com.

Nadškof Alojzije Stepinac in skrb zaregnane slovenske konventualce v drugi svetovni vojni

V prispevku je obravnavana tema o nacističnem preganjanju frančiškanov – konventualcev iz Slovenije, o njihovem sprejemu na Hrvaškem in o skrbi zagrebskega nadškofa Alojzije Stepinca. Ta jih je namestil v župnije svoje nadškofije in jim na ta način omogočil preživljanje z duhovniškim delom. Do sedaj se je o tej temi malo pisalo in še to v okviru drugih obsežnejših tem, šele zdaj pa se ta tema prvič sistematično in kritično raziskuje. V zaključku je poudarjeno, da je bil nadškof Alojzije Stepinac največji dobrotnik pregnanih slovenskih konventualcev ter da so potrebna nadaljnja raziskovanja o duhovnikih, redovnikih in redovnicah, ki so jih nacisti pregnali iz Slovenije v hrvaške kraje. V prilogi je prvič objavljeno pričanje Miroslava Godine o pregonu konventualcev v Sloveniji.

Ključne besede: Alojzije Stepinac, slovenski konventualci, zagrebska nadškofija, druga svetovna vojna, nacistični pregon.

1. Uvod

U doba Drugoga svjetskog rata zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac¹ pomagao je na sve strane i činio sve što je bilo u njegovoj moći da se spase ljudski životi. Osobitu brigu posvetio je prognanicima i izbjeglicama, bez obzira na njihovu nacionalnu ili vjersku pripadnost. Tu njegovu brigu osjetili su brojni slovenski svećenici, među kojima je bilo više konventualaca koje su nacističke vlasti protjerale iz njihove domovine. O tom je potresno svjedočanstvo ostavio fra Miroslav Godina,² a kritički su o njihovu progonstvu i boravku u Hrvatskoj u kratkim crtama pisali fra Igor Salmič (2009, 104–107) i Marijan Vogrin (1989, 187–191) te – u svom neobjavljenom magistarskom radu o Stepinčevoju pomoći prognanim slovenskim svećenicima – Marjeta Potočnik (2008, 136–139, 146–147, 149–150, 203–204, 239, 261–262, 266–267).³ Ovdje ćemo tu temu, uzimajući u obzir njihovo pisanje, dopuniti podacima iz Arhiva Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevacu konventualaca. Pritom naglasak stavljamo na ono što je nadbiskup Stepinac učinio za slovenske konventualce, odnosno za njihovo razmještanje po župama Zagrebačke nadbiskupije. Napomenuti nam je da smo pokušali što detaljnije utvrditi u kojim su župama i u kojem vremenskom periodu boravili prognani slovenski konventualci, ali to, zbog nedostatka arhivskih vrela, nismo u svim slučajevima uspjeli.

2. Njemačka okupacija slovenskih krajeva

O njemačkoj okupaciji slovenskih krajeva i deportaciji Slovenaca iz okupiranih krajeva u doba Drugoga svjetskog rata postoji obilna literatura (Karakaš Obra-

dov 2012, 139–174, Potočnik 2008, 58–83, Blumenwitz 2005, Ferenc 1968, 152–363, Rybár 1978, 44–102 i dr.). Stoga ne držimo potrebnim detaljno o tom pisati, ali je – zbog kontekstualizacije središnje teme ovoga rada – potrebno ukratko se na to osvrnuti i kazati samo osnovne činjenice o tom problemu. Nacisti su 6. travnja 1941. napali Kraljevinu Jugoslaviju i istoga dana počeli okupirati slovenske krajeve. Poslije dva dana zauzeli su Maribor i Ptuj, a 11. travnja Celje i Brežice. Time je bila dovršena nacistička okupacija slovenske Štajerske, Gorenjske i dijela Prekomurja. Ostatak Prekomurja okupirala je Mađarska, a ostale slovenske krajeve Italija. Tako se Slovenija u travnju 1941. našla rascjepkana između triju okupatora.

Istini za volju, članovi Kulturbunda su već prije dolaska nacističkih vojnika preuzeli vlast u nekim štajerskim gradovima, provodeći pritom uhićenja dotadašnjih obnašatelja vlasti i činovnika u kotarskim uredima. Nakon što je nacistička vojska početkom travnja 1941. okupirala spomenute slovenske krajeve, dana 14. travnja vlast je preuzeo šef nacističke civilne uprave Siegfried Überreither. Rezidirao je u Mariboru, a glavni je zadatak njegove vlasti bio germanizacija okupiranih prostora. S tim je ciljem već u srpnju 1941. provedena reorganizacija uprave ukidanjem kotareva i formiranjem prigradskih i gradskih okružja na čelu s političkim komesarima, koji su u veljači preimenovani u zemaljske savjetnike. Zbog provedbe svojih ciljeva okupator je oformio policijske snage koje će bdjeti nad interesima okupatora, služeći se pritom raznim nasilnim i represivnim mjerama. Policijske snage odigrat će veliku ulogu i kod hapšenja i prisilne deportacije slovenskoga stanovništva iz okupiranih krajeva.

Nakon što su nacisti na okupiranom području uspostavili svoju civilnu vlast, počeli su provoditi radikalne mjere odnarođivanja i germanizacije. Snažno su se obrušili osobito na slovenske intelektualce, kulturne i prosvjetne djelatnike te svećenstvo i redovništvo. Budući da su masovne deportacije okupatorima nepoćudnog stanovništva bile jedna od glavnih mjera u provođenju germanizacije, toj nehumanoj mjeri nisu mogli izmaknuti ni slovenski svećenici i redovnici. Upravo njih, zajedno s vodećim slojem slovenske inteligencije, političara, prosvjetnih djelatnika i akademičara, imao je zahvatiti prvi val deportacije, prema planu Heinricha Himmlera, čelnika nacističkoga Zaštitnog odjela (Schutzstaffel, skraćeno SS). On je u travnju 1941. donio odredbe za deportaciju svih onih koji su predstavljali stvarnu ili predmnijevanu smetnju za uspostavljanje i učvršćivanje njemačke vlasti na okupiranom slovenskom teritoriju. Utemeljene su posebne ustanove za deportaciju i upravljanje zaplijenjenom imovinom deportiranih osoba te oformljeni sabirni logori u kojima će uhapšeni čekati deportaciju. Budući da su u travnju počela pojedinačna i potom masovna hapšenja, prvo su se ispunili zatvori, a potom i pripremljeni sabirni logori, kroz koje je do kraja svibnja 1941. prošlo oko 130 svećenika i redovnika.

Nacisti su s okupiranoga područja planirali u nekoliko valova iseliti između 200.000 i 260.000 ljudi, ali isprva nisu znali kamo bi deportirali te ljude. Prvo se

planiralo deportirati ih u Srbiju, ali su za to postojale razne prepreke. Potom se razmišljalo o njihovoj deportaciji u Makedoniju, Bugarsku i Italiju, ali se i od toga odustalo, baš kao i od deportacije u slovenske krajeve koje su okupirali Mađari i Talijani. Konačno je odlučeno da ih se deportira u Nezavisnu Državu Hrvatsku, jer su ustaške vlasti bile voljne primiti slovenske prognanike ako istodobno protjeraju jednak broj Srba iz Hrvatske u Srbiju. Nacističke vlasti prihvatile su to rješenje i počele s pripremama, a potom i s provođenjem deportacije Slovenaca u Hrvatsku. Među deportiranima bilo je, prema istraživanju Marjete Potočnik, 155 svećenika i redovnika.

3. Nacistički progon konventualaca iz Ptuja

Kako smo već rekli, Heinrich Himmler donio je u travnju 1941. odredbe prema kojima će se iz okupiranoga dijela Slovenije prisilno iseljavati svi oni koji su predstavljali stvarnu ili predmnijevanu smetnju za uspostavljanje i učvršćivanje njemačke vlasti na okupiranom slovenskom teritoriju. Smatrajući da će im svećenici u tom smetati, već 10. travnja 1941., na Veliki četvrtak, počeli su ih hapsiti i odvoditi u zatvore ili u koncentracijske logore, a potom su ih protjerivali u Hrvatsku. Skupina od prvih deset slovenskih svećenika u Hrvatsku je prognana 19. travnja 1941. (Potočnik 2008, 97).

U međuvremenu je u Ptuj 8. travnja 1941. došla njemačka vojska te zaposjela dio samostana, a 16. travnja konventualce je stjerala u tek nekoliko soba. Već su sutradan nacisti zatražili od gvardijana Miroslava Godine da im zapisnički preda sav samostanski inventar. Dva je dana gvardijan s nacistima popisivao inventar i predao im ga 19. travnja. Konventualci su se nadali da će ih nacisti nakon toga ostaviti na miru, ali u noći s 21. na 22. travnja 1941. nacisti su probudili konventualce i dali im 20 minuta da se pripreme za napuštanje samostana. Jednako su postupili i s trima časnim sestrama koje su vodile samostansko kućanstvo.⁴ U samostanu je ostao jedino bolesni fra Alfons Svet,⁵ a ostale su u otvorenom kamionu prevezli do zgrade kaznenoga suda u Ptuj, gdje su već bili fra Konstantin Ocepek i fra Gaudencije Golob iz Ptujске gore. Ondje su ih popisali i oduzeli im gotovo sav novac. Ptujski gvardijan Miroslav Godina zabilježio je da su, osim njega i spomenute dvojice konventualaca iz Ptujске gore, u toj skupini bili konventualci Marijan Gojkošek, Alojz Horvat, Jozafat Jagodič, Petar Mrak, Alojz Mrak, Martin Žaberl i Ludovik Videmšek te sestre Radoslava Kröpfl, Pulherija Zupan i Livina Bratušek. Sve su ih oko tri sata ujutro u otvorenom kamionu prevezli preko hrvatske granice i uputili ih dalje u Hrvatsku, uz prijetnju da će strijeljati sve one koji se pokušaju vratiti u Sloveniju. Potom su ispaljivali rafale u zrak kako bi pojačali prijetnju. Pješačili su dvadesetak kilometara do Varaždina, smjestili se kod kapucina i sutradan nastavili do Zagreba (AHPFK 5, Vogrín 1989, 188).

4. Hrvatski provincijal Ambroz Vlahov i nadbiskup Alojzije Stepinac prihvaćaju slovenske konventualce

Prvi slovenski konventualci u Zagreb su pristigli 23. travnja 1941. Hrvatski konventualci bratski su ih primili pod svoj krov, a provincijal Ambroz Vlahov već je 25. travnja o njihovu dolasku obavijestio zagrebački Nadbiskupski duhovni stol, kojem je poručio da će Miroslava Godinu⁶ i Alojzija Horvata rasporediti unutar svoje Provincije, dok Konstantina Ocepeka, Marijana Gojkošeka, Andriju Vatovca, Jozafata Jagodiča i Gaudencija Goloba prepušta brizi nadbiskupa Alojzija Stepinca. Ujedno je zahvalio Nadbiskupskom duhovnom stolu “na ljubavi i zauzetosti za ovu našu unesrećenu braću” (AHPFK 4). Provincijal je najavio i da bi iz Slovenije u Hrvatsku trebalo doći još pet prognanih konventualaca, što se ubrzo počelo ostvarivati. Naime već 30. travnja u Hrvatsku su prognani fra Božidar Glavač i fra Inocent Končnik. Njih su nacisti, zajedno s još 24 druga svećenika, u 23:00 ukrkali u kamione, prevezli ih preko hrvatske granice te ih 1. svibnja u 1:00 poslije ponoći iskrkali usred polja kod Petrijanca, ostavivši ih da se dalje sami snalaze. Poslije pet dana, 6. svibnja, iz Ptuja je u Križovljan dovezeno i ondje iskrcano devet svećenika, među kojima su bili konventualci Štefan Savinšek i Danijel Tomšič (Potočnik 2008, 97–98).

Sve prognane slovenske konventualce provincijal Ambroz Vlahov s oćinškom je ljubavlju primio, ali ih nije mogao sve smjestiti u samostane, jer u njima nije bilo mjesta ni sredstava za uzdržavanje. Stoga se provincijal Vlahov obratio za pomoć zagrebaćkomu nadbiskupu Alojziju Stepincu s molbom da prognane konventualske svećenike razmjesti po župama svoje nadbiskupije. Da su se provincijal i nadbiskup o tom dogovarali, dokazuje više saćuvanih dokumenata i dopisa, među kojima i dopis što ga je provincijal Vlahov 15. lipnja 1941. uputio zagrebaćkom Nadbiskupskom duhovnom stolu. Predlaćujući neke promjene glede razmještaja prognanih slovenskih konventualaca u Zagrebaćkoj nadbiskupiji, na početku pisma ponovno je zahvalio Nadbiskupskom duhovnom stolu za sve što je učinjeno za njegovu slovensku subraću kazavši:

Potpisani Provincijalat je vrlo zahvalan prećasnom naslovu (tj. Nadbiskupskom duhovnom stolu u Zagrebu, op. a.), što mu je izašao ususret prigodom dolaska naših slovenskih svećenika redovnika te ih je više njih postavio za privremene kapelane po župama (AHPFK 8).

Provincijal Vlahov smatrao je shodnim uputiti posebno pismo prognanoj slovenskoj subraći koja su pronašla zaklon u Hrvatskoj. Stoga se 18. svibnja 1941. obratio “predragoj Braći slovenskog dijela Provincije sv. Jeronima Franjevaca Konventualaca”. Za dane njihova izгона iz Slovenije kazao je kako će ostati zapamćeni “kao zlokobni datumi u povijesti” zajednićke im Provincije i nastavio:

Vi, predraga braćo, kojima sam naumio upraviti ovo pismo, bili ste žrtve tog teškog udesa, koji je teško zabolio sve nas u Provinciji, a naročito vas, koji ste tu nesreću lično proživjeli. Baš u času, kad smo se toliko veselili, da će naša Provincija Redu i Crkvi ponovno uskrisiti starodrevnu Provinciju sv. Josipa u Štajerskoj, morali ste, lišeni svega, usred tamne noći, pod grubom silom, ostaviti svoju zemlju, svoj narod i svoje drage samostane i preseliti u Nezavisnu Državu Hrvatsku. Providnost je Božja dopustila, da budete iskušani. Putevi su njezini tajni, pa ne znamo za koje je to dobro dopustila. Vi ste, braćo, tu sudbinu teška srca, ali junački podnijeli, u tako zamamnoj prilici ostali ste Crkvi i Redu vjerni. To je za me velika utjeha i očiti znak čvrstog karaktera, pravog zvanja i odličnog redovničkog duha. Vi ste došli k nama u hrvatski dio Provincije, kao djeca svojoj majci, a mi smo vas primili kao svoju dragu braću. Došli ste nam doduše u vrijeme, kad smo, uslijed ratnih prilika, i sami oskudijevali, ali smo podijelili s vama vašu bol i sudbinu rado i spremno. Radi velike oskudice i pomanjkanja samostanskih prostorija, prisiljen sam bio, da vas kroz neko vrijeme stavim na raspolaganje preuzvišenom Ordinariju, gospodinu Dru Alojziju Stepincu, koji vas je svom spremnošću prigrlio, i osmoricu od vas 12, porazmjestio na razne župe u svojoj nadbiskupiji. Razumijem, kako vam je teško bilo najedanput zamijeniti lijepi zajednički samostanski život sa samotnim životom na župama. 'Dobro sam se snašao', piše jedan od vas, 'samo vrlo osjećam promjenu zajedničkog života i onaj dnevni red, koji sam u samostanu imao'. Vidio sam kako ste se teška srca jedan od drugoga oprostili, i znam, da ćete jedva dočekati dan, kada ćete se opet naći u onoj zajednici, za koju ste se odgojili i Bogu zavjerali. Međutim, sad drugo ne ostaje, nego da se prilagodite prilikama u koje vas je Providnost dopustila postaviti, lojalni budite zemlji, koja vas je kao majka zemlja primila, pokažite se harni preuzvišenom Ordinariju, koji vas je na pojedine župe smjestio, ali uza sve to ne zaboravite nikada na ono što ste i kakvi morate ostati po svojim sv. zavjetima – to jest redovnici. Redovnici ostanite i po vanjštini, ali nadalasve po svojoj nutrinji – u duhu (AHPFK 6).

5. Nadbiskup Stepinac smješta prognane slovenske konventualce po župama Zagrebačke nadbiskupije

Nadbiskup Alojzije Stepinac pokazao je mnogo razumijevanja i suosjećanja za prognane slovenske konventualce, te je tražio i pronalazio načine kako im pomoći. Budući da im hrvatska subraća nisu svima mogla pružiti utočište i pomoć, Stepinac je, kako smo već spomenuli, većinu prognanih slovenskih konventualaca razmjestio po župama svoje nadbiskupije. Tako im je zapravo pružio krov nad glavom i omogućio im da se uzdržavaju od svoga svećeničkog rada. Nažalost, na temelju sačuvanih i dostupnih nam arhivskih vrela nismo uspjeli za svakoga detaljno utvrditi gdje je i kada boravio u Zagrebačkoj nadbiskupiji, ali smo većinu podataka ipak utvrdili, te ih ovdje iznosimo.

Fra Marijan Gojkošek, koji je u Hrvatsku stigao 22. travnja 1941., već 26. travnja bio je imenovan duhovnim pomoćnikom u Brdovcu kod Zaprešića. Otišao je onamo 29. travnja i ostao do 18. kolovoza 1941. Tog je dana umjesto njega u Brdovec došao fra Alojz Horvat, koji je ostao ondje do početka kolovoza 1944 (AHPFK 22, Potočnik 2008, 146–147). Gojkošek je od kolovoza 1941.

boravio u zagrebačkom samostanu, odakle je početkom kolovoza 1942. poslan za duhovnoga pomoćnika u Podravsku Slatinu. Tu je ostao do povratka u Sloveniju u lipnju 1945. (AHPFK 17, AHPFK 26, Potočnik 2008, 138). Fra Andrej Vatovec bio je duhovni pomoćnik u Kaptolu kod Požege od 26. travnja do 15. listopada 1941., a potom duhovni pomoćnik u Bjelovaru do početka prosinca 1941. Kasnije je boravio u Petrovaradinu, a u kolovozu 1942. premješten je za vjeroučitelja i kapelana u konventualskoj župi u Selima kod Siska (AHPFK 18, Potočnik 2008, 266–267). Fra Jozafat Jagodič prvo je potkraj travnja 1941. bio poslan za kapelana u Pregradu, no vlasti su tražile da se svi slovenski svećenici premjeste iz župa koje su se nalazile u blizini hrvatsko-slovenske granice, pa je zbog toga Nadbiskupski duhovni stol i fra Jozafata, uz suglasnost konventualskoga provincijala, 4. prosinca 1941. riješio službe u Pregradi i poslao ga za duhovnoga pomoćnika u Mariju Bisticu. Ondje je stigao 17. prosinca 1941. i ostao do 19. kolovoza 1942., kada je razriješen službe i stavljen na raspolaganje konventualskom provincijalu. Već 1. rujna te godine povjereno mu je upravljanje novoosnovanom župom u Gornjem Miholjcu, a kasnije je bio u službi u Podravskoj Slatini, gdje je ostao do povratka u Sloveniju u lipnju 1945. (AHPFK 15, AHPFK 23, Potočnik 2008, 149–150).

Tri dana nakon što je fra Danijel Tomšič prognan u Hrvatsku, provincijal Ambroz Vlahov zamolio je 9. svibnja 1941. zagrebački Nadbiskupski duhovni stol da ga smjesti u neku župu kao duhovnoga pomoćnika. Nadbiskupski duhovni stol istoga je dana udovoljio provincijalovoj molbi i imenovao Tomšiča duhovnim pomoćnikom u župi Sv. Martina pod Okićem. No zbog raznih poteškoća na župnom dvoru Tomšič se poslije deset dana vratio u Zagreb, o čemu je provincijal Ambroz Vlahov 15. lipnja obavijestio Nadbiskupski duhovni stol i predložio Tomšiča za kapelana u Podravskoj Slatini. Ondje bi zamijenio bolesnoga fra Konstantina Ocepeka, koji mora na liječenje. Nadbiskupski duhovni stol i ovoga je puta udovoljio provincijalu i 17. lipnja 1941. imenovao Tomšiča duhovnim pomoćnikom u Podravskoj Slatini, ali se on ni ondje nije dugo zadržao, jer tamošnji župnik nije želio za duhovnoga pomoćnika imati redovnika. Stoga je Nadbiskupski duhovni stol, na molbu provincijala Ambroza Vlahova, 1. srpnja razriješio Tomšiča službe u Podravskoj Slatini i premjestio ga za duhovnoga pomoćnika u Čađavici. Ondje je stigao 3. srpnja i ostao do sredine studenoga 1941., kada je imenovan upraviteljem župe u Selima kod Siska (Potočnik 2008, 261–262). U to su mjesto konventualci došli 1939. i preuzeli pastoralnu skrb za župu, koja im je službeno predana tek početkom lipnja 1940. U rujnu te godine konventualci su u Selima otvorili i novicijat, koji je 13. kolovoza 1941. ipak premješten u Zagreb, a 21. kolovoza te godine general Reda je, uz prethodni pristanak provincijskoga Definitorija i Zagrebačke nadbiskupije, dopustio da se zatvori i redovnička kuća u Selima. To je 1. rujna odobrila i Sveta Stolica, ali do zatvaranja kuće u praksi ipak nije došlo jer je u Sela, kako je spomenuto, došao fra Danijel Tomšič (AHPFK 1, AHPFK 2, AHPFK

3, AHPFK 9, AHPFK 10, AHPFK 11, Barić 2002, 148, 178, Drnić & Maračić 2008, 73–74). On je vršio službe župnika i gvardijana u tom mjestu do povratka u Sloveniju u lipnju 1945. (AHPFK 18, AHPFK 24, AHPFK 28, Potočnik 2008, 261–262). Kako je već rečeno, Tomšiču se u Selima u kolovozu 1942. pridružio fra Andrej Vatovec, kojemu su povjerene službe kapelana i vjeroučitelja (AHPFK 18). Nažalost, u sačuvanim izvorima nismo pronašli podatak do kada je Vatovec ostao u Selima.⁷

Fra Konstantin Ocepek u Hrvatsku je stigao 22. travnja 1941., a već 26. travnja imenovan je duhovnim pomoćnikom u Podravskoj Slatini. No tamošnji je župnik, vlč. Julije Bürger, već 2. svibnja vratio Nadbiskupskom duhovnom stolu dekret Ocepekova imenovanja duhovnim pomoćnikom i zamolio da mu se pošalje drugoga duhovnog pomoćnika jer se Ocepek želi vratiti u svoju domovinu čim to prilike dopuste. Stoga je župnik predložio da se fra Konstantina pošalje nekamo odakle će se lakše moći vratiti u Sloveniju. Osim toga čini se da je fra Konstantin imao i zdravstvenih problema. Bilo kako bilo, Nadbiskupski duhovni stol povukao je Ocepeka iz Podravske Slatine i poslao ga 10. listopada 1941. za duhovnoga pomoćnika u Mariju Bisticu. Ondje je od siječnja 1942. bio vjeroučitelj u pučkoj školi, ali je u kolovozu te godine ponovno premješten u Podravsku Slatinu, gdje se ovoga puta zadržao do lipnja 1945. u svojstvu vjeroučitelja u pučkoj i u građanskoj školi (AHPFK 12, AHPFK 15, AHPFK 27, Potočnik 2008, 202–203, 261).

S fra Konstantinom Ocepekom stigao je 22. travnja 1941. u Hrvatsku i fra Gaudencije Golob. On je 26. svibnja imenovan duhovnim pomoćnikom u Bednji, no 23. svibnja 1942. provincijal Ambroz Vlahov obavijestio je Nadbiskupski duhovni stol da je fra Gaudencije potreban Provinciji na drugoj službi te zahvalio Nadbiskupskom duhovnom stolu “na ljubavi, koju je iskazao ovom našem patru, koji je morao silom prilika otseliti iz svoje domovine i ostaviti svoj samostan” (AHPFK 14, AHPFK 19). Stoga je fra Gaudencije razriješen službe u Bednji (AHPFK 19, Potočnik 2008, 138–139).

U Hrvatsku je 1. svibnja 1941. stigao i fra Božidar Glavač, pa je provincijal Ambroz Vlahov 8. svibnja zamolio Nadbiskupski duhovni stol da ga smjesti na neku župu. Već sutradan Glavač je imenovan duhovnim pomoćnikom u Podravskoj Moslavini, gdje je ostao nešto duže od četiri mjeseca, jer je provincijal Vlahov 28. rujna 1941. zamolio Nadbiskupski duhovni stol da ga razriješi službe jer ga Provincija hitno treba. Molbi je udovoljeno i fra Božidar je 1. listopada 1941. razriješen službe, ali je već 13. prosinca te godine imenovan duhovnim pomoćnikom u Pregradi. No u siječnju 1942. otišao je u Rim (AHPFK 7, AHPFK 8, AHPFK 13).⁸

Spomenuti nam je još fra Štefana Savinščka, koji je u Hrvatsku prognan 6. svibnja 1941. Poslije deset dana, 16. svibnja, bio je imenovan duhovnim pomoćnikom u Novigradu na Dobri. Nažalost, nisam uspio saznati do kada se ondje zadržao (Potočnik 2008, 239).

6. Slovenski konventualci u Podravskoj Slatini

13

Razmještanje prognanih slovenskih konventualaca po župama Zagrebačke nadbiskupije i njihov pastoralni rad u tim župama iznjedrili su ideju o osnivanju nove redovničke kuće usmjerene na župski apostolat, i to u Podravskoj Slatini. Vidjeli smo da je ondje 26. travnja 1941. za duhovnoga pomoćnika bio poslan fra Konstantin Ocepek, koji je u lipnju povučen sa službe na traženje tamošnjega župnika Julija Bürgera, ali i zbog zdravstvenih razloga. U Podravskoj Slatini zamijenio ga je fra Danijel Tomšič, koji je duhovnim pomoćnikom u toj župi imenovan 17. lipnja, ali je već 1. srpnja razriješen službe jer tamošnji župnik nije želio za duhovnoga pomoćnika imati redovnika. Možda je zbog istoga razloga i fra Alojz Horvat, koji je neko vrijeme bio na službi u Podravskoj Slatini, 17. lipnja premješten u Brdovec (AHPFK 7, AHPFK 12, AHPFK 13, Potočnik 2008, 203–204, 261–262).

No konventualcima se uskoro pružila prilika za povratak u Podravsku Slatinu, jer im je ondje potkraj 1941. darovnim ugovorom pripala kuća Huga i Danice Deutsch. Stoga je provincijal Ambroz Vlahov u srpnju ili početkom kolovoza 1942. zamolio nadbiskupa Stepinca da dopusti konventualcima osnovati redovničku kuću u Podravskoj Slatini. Stepinac je 6. kolovoza udovoljio njegovoj molbi i izrazio želju “da po mogućnosti redovnici te kuće preuzmu upravu koje novo osnovane župe među prelaznicima i kolonistima” (AHPFK 16). Suglasan s nadbiskupovom željom, provincijal mu je istoga dana uputio molbu da imenuje fra Marijana Gojkošeka duhovnim pomoćnikom u Podravskoj Slatini, što je već sutradan učinjeno. S Gojkošekom se u Podravsku Slatinu vratio fra Konstantin Ocepek, preuzevši službu vjeroučitelja u pučkoj i u građanskoj školi (AHPFK 15, AHPFK 17, Potočnik 2008, 138, 204). Potkraj tog mjeseca, 27. kolovoza 1942., general Reda franjevac konventualaca dao je dopuštenje da se u Podravskoj Slatini utemelji samostan, s čime se sredinom rujna složila i Kongregacija za redovnike (AHPFK 20, AHPFK 21). Fra Marijan Gojkošek i fra Konstantin Ocepek, kojima se malo kasnije pridružio i fra Jozafat Jagodič, ostali su u Podravskoj Slatini do lipnja 1945., kada su se vratili u Sloveniju (AHPFK 26, AHPFK 27, AHPFK 23).

Nakon što su se slovenski konventualci u lipnju 1945. počeli vraćati u svoju domovinu, hrvatski konventualci odlučili su ostati u Podravskoj Slatini, pa je provincijal Ambroz Vlahov polovicom 1945. Nadbiskupskom duhovnom stolu u Zagrebu predložio da im se privremeno povjeri upravljanje župama u Podravskoj Slatini i Sladojevcima. Na konzistorijalnoj sjednici, održanoj 8. lipnja pod Stepinčevim predsjedanjem, sa zadovoljstvom je primljen na znanje njegov prijedlog i odmah je upraviteljem župe u Podravskoj Slatini imenovan fra Atanazije Sparožić, a za župu u Sladojevcima odlučeno je da će biti povjerena konventualcima čim je napusti poljski svećenik Tadej Lubik, koji ondje boravi (AHPFK 25). No do toga ipak nije došlo (AHPFK 29, AHPFK 30). Štoviše, komunističke su vlasti 1947. protjerale konventualce iz njihove kuće u Podravskoj

Slatini, pa im je Nadbiskupski duhovni stol dopustio da se smjeste u župnoj kući. Ondje su ostali do početka studenoga 1948., kada je Nadbiskupski duhovni stol fra Atanzija Sparožića razriješio župničke službe i zahvalio konventualcima za njihov pastoralni rad u Podravskoj Slatini (Drnić & Maračić 2008, 76–77).

7. Zaključak

U ovom smo radu kritički obradili temu skrbi zagrebačkoga nadbiskupa Alojzija Stepinca za konventualce koje su nacistički okupatori u doba Drugoga svjetskoga rata prognali iz Slovenije u Hrvatsku. O toj se temi dosad pisalo samo u kratkim crtama i uvijek o okviru drugih, većih tema. Ovdje smo progonu konventualaca iz Slovenije, njihovu prihvatu u Hrvatskoj i razmještanju po župama Zagrebačke nadbiskupije prvi put posvetili kritički članak. Rad smo temeljili poglavito na neobjavljenim arhivskim izvorima, a jedan smo izvor smo (svjedočanstvo fra Miroslava Godine o izgonu konventualaca iz Slovenije) donijeli u prilogu. Temu smatramo važnom zbog proširivanja spoznaja o liku i djelu Bl. Alojzija Stepinca, ali također i slovenske crkvene i nacionalne povijesti. Ovaj članak zapravo obrađuje povijesno poglavlje koje je zajedničko i jednako važno hrvatskom i slovenskom narodu. Stoga smo nastojali temeljito istražiti tematiku i detaljno je izložiti. To nas je dovelo prvenstveno do zaključka da je nadbiskup Alojzije Stepinac bio najveći dobrotvor prognanih slovenskih konventualaca (i ostalih svećenika) u doba Drugoga svjetskog rata. Drugi zaključak, koji se nameće sam od sebe, jest potreba detaljnijega istraživanja o ostalim svećenicima, redovnicima i redovnicama koje su nacisti u doba Drugoga svjetskog rata iz Slovenije prognali u hrvatske krajeve. Ta tematika zaslužuje da joj se hrvatski i slovenski povjesničari zajednički posvete na posebnom znanstvenom skupu i da potom rezultate svojih istraživanja prezentiraju u zborniku radova. U nadi da ovaj zaključak, koji je ujedno i poziv na suradnju, neće ostati bez odjeka, napominjemo da je to povijesno poglavlje zajedničko Hrvatima i Slovencima i da je jednima i drugima osobito dragocjeno.

Literatura i izvori

- AHPFK 1 (Arhiv Hrvatske provincije franjevaca konventualaca), kutija 25, br. 162/1939, Dekret Generalne kurije Reda franjevaca konventualaca, Rim, 22. 10. 1939.
- AHPFK 2 (Arhiv Hrvatske provincije franjevaca konventualaca), kutija 25, br. 171/1939, Apostolski reskript, Vatikan, 23. 10. 1939.
- AHPFK 3 (Arhiv Hrvatske provincije franjevaca konventualaca), kutija 25, br. 237/1940, Msgr. Alojzije Stepinac fra Bonaventuri Buriću, Zagreb, 7. 6. 1940.
- AHPFK 4 (Arhiv Hrvatske provincije franjevaca konventualaca), kutija 25, br. 253/1941, Fra Ambroz Vlahov Nadbiskupskom duhovnom stolu u Zagrebu, Zagreb, 25. 4. 1941.
- AHPFK 5 (Arhiv Hrvatske provincije franjevaca konventualaca), kutija 25, br. 265/1941, Fra Miroslav Godina. Kako so bili izgnani redovnici minoriti iz Ptujja (Slovenija) od nemških oblasti dne 22. aprila 1941, Zagreb, 15. 5. 1941.

- AHPFK 6 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 25, br. 285/1941, Fra Ambroz Vlahov prognanim slovenskim konventualcima, Zagreb, 18. 5. 1941.
- AHPFK 7 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 25, br. 285/1941, Naši redovnici Slovenci, koji su bili u travnju 1941. istjerani iz naših samostana u Sloveniji na Štajerskom, Zagreb.
- AHPFK 8 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 25, br. 319/1941, Fra Ambroz Vlahov Nadbiskupskom duhovnom stolu u Zagrebu, Zagreb, 15. 6. 1941.
- AHPFK 9 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 25, br. 463/1941, Dekret fra Bede Hessa, generala Reda franjevac konventualaca, Rim, 21. 8. 1941.
- AHPFK 10 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 25, br. 474/1941, Dekret Svete Stolice, Vatikan, 1. 9. 1941.
- AHPFK 11 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 25, br. 598/1941, Fra Dionizije Drnić: Izvještaj o gospodarstvu nakon dvije godine, te o župi Sela, 9. 10. 1941.
- AHPFK 12 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 26, br. 36/1942, Fra Ambroz Vlahov Nadbiskupskom duhovnom stolu u Zagrebu, Zagreb, 23. 1. 1942.
- AHPFK 13 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 26, br. 63/1942, Fra Beda Hess fra Ambrozu Vlahovu, Rim, 22. 1. 1942.
- AHPFK 14 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 26, br. 232/1942, Fra Ambroz Vlahov Nadbiskupskom duhovnom stolu u Zagrebu, Zagreb, 23. 5. 1942.
- AHPFK 15 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 26, br. 335/1942, Fra Ambroz Vlahov Nadbiskupskom duhovnom stolu u Zagrebu, Zagreb, 6. 8. 1942.
- AHPFK 16 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 26, br. 340/1942, Msgr. Alojzije Stepinac fra Ambrozu Vlahovu, Zagreb, 7. 8. 1942.
- AHPFK 17 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 26, br. 347/1942, Msgr. Franjo Salis Seewis fra Marijanu Gojkošku, Zagreb, 7. 8. 1942.
- AHPFK 18 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 26, br. 361/1942, Fra Ambroz Vlahov samostanu u Petrovaradinu, Zagreb, 10. 8. 1942.
- AHPFK 19 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 26, br. 430/1942, Nadbiskupski duhovni stol Ministarstvu pravosuđa i bogoštovlja, Odjelu za bogoštovlje, Zagreb, 14. 9. 1942.
- AHPFK 20 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 26, br. 440/1942, Dekret generale Reda franjevac konventualaca fra Bede Hessa o uspostavi redovničke kuće u Podravskoj Slatini, Rim, 27. 8. 1942.
- AHPFK 21 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 26, br. 452/1942, Dekret Svete Stolice o uspostavi redovničke kuće u Podravskoj Slatini, Vatikan, 17. 9. 1942.
- AHPFK 22 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 27, br. 574/1944, Fra Ambroz Vlahov fra Alojzu Horvatu, Zagreb, 5. 8. 1944.
- AHPFK 23 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 27, br. 150/1945, Fra Ambroz Vlahov konventualcima u Podravskoj Slatini, Zagreb, 27. 5. 1945.
- AHPFK 24 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 27, br. 160/1945, Fra Ambroz Vlahov Nadbiskupskom duhovnom stolu u Zagrebu, Zagreb, 5. 6. 1945.
- AHPFK 25 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 27, br. 183/1945, Msgr. Josip Lach fra Ambrozu Vlahovu, Zagreb, 11. 6. 1945.
- AHPFK 26 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 27, br. 184/1945, Msgr. Josip Lach fra Marijanu Gojkošku, Zagreb, 11. 6. 1945.
- AHPFK 27 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 27, br. 185/1945, Msgr. Josip Lach fra Konstantinu Ocepeku, Zagreb, 11. 6. 1945.

- AHPFK 28 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 27, br. 212/1945, Msgr. Josip Lach fra Danijelu Tomšiču, Zagreb, 22. 6. 1945.
- AHPFK 29 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 27, br. 335/1946, Msgr. Josip Lach fra Ćirilu Sparožiču, Zagreb, 19. 10. 1946.
- AHPFK 30 (Arhiv Hrvatske provincije franjevac konventualaca), kutija 27, br. 336/1946, Fra Ćiril Sparožić Nadbiskupskom duhovnom stolu, Zagreb, 13. 11. 1946.
- Barić, A., 2002. *Sela kod Siska nekad i danas*. Vlastita naklada, Sela.
- Blumenwitz, D., 2005. *Okupacija in revolucija v Sloveniji (1941–1946)*. Mednarodnopravna študija. Mohorjeva založba, Celovec.
- Drnić, D. & Maračić, Lj. A., 2008. Otvaranje novih samostana. U Lj. A. Maračić (ur.) *Posljednjih stotinu godina (1907.–2007.): Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca*. Sv. 1. Veritas, Zagreb, 54–90.
- Ferenc, T., 1979. *Nacistička politika denacionalizacije u Sloveniji u godinama od 1941 do 1945*. Partizanska knjiga, Ljubljana, Beograd.
- Karakaš Obradov, M., 2012. Migracije Slovencev na hrvaško območje v drugi svetovni vojni (izseljevanje in izgnanstvo). *Prispevki za novejšo zgodovino* 52 (2), 139–174.
- Kodrič, M. S. & Palac, B. N., 1987. *Školske sestre franjevke Krista Kralja. Povijest – poslanje i život*. Hrvatske provincije školskih sestara franjevaca, Mostar, Sarajevo, Split.
- Potočnik, M., 2008. *Blaženi Alojzije Stepinac i prognani slovenski svećenici u Zagrebačkoj nadbiskupiji (1941.–1945.)*. Magistarski rad, Katolički bogoslovni fakultet, Zagreb.
- Rybář, M., 1978. Nacistični ukrepi zoper duhovščino lavantinske škofije 1941–1945. U A. Ožinger (ur.) *Zbornik ob 750-letnici mariborske škofije: 1228–1978*. Mariborski škofijski ordinariat, Maribor, 33–102.
- Salmič, I., 2009. Slovenski minoriti i njihov položaj u Provinciji sv. Jeronima (1914.–1972.). U Lj. A. Maračić (ur.) *Posljednjih stotinu godina (1907.–2007.): Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca*. Sv. 2. Veritas, Zagreb, 96–116.
- Vogrin, M., 1989. Zgodovinska podoba samostana od leta 1918 do današnjih dni. U J. Mlinarič & M. Vogrin (ur.) *Minoritski samostan na Ptuj: 1239–1989*. Slovenska minoritska provincija sv. Jožefa, Minoritski samostan na Ptuj, Mohorjeva družba, Celje, 179–231.
- Vogrin, M., 2009. Slovenski minoriti u poratnoj represiji. U Lj. A. Maračić (ur.) *Posljednjih stotinu godina (1907.–2007.): Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca*. Sv. 2. Veritas, Zagreb, 162–169.

Bilješke

- ¹ Alojzije Stepinac (Brezarić kraj Krašića, 1898 – Krašić, 1960) bio je zagrebački nadbiskup koadjutor s pravom nasljedstva od 1934. i potom nadbiskup ordinarij od 1937. U doba Drugoga svjetskog rata i u komunističkoj Jugoslaviji suprotstavljao se totalitarnim ideologijama, zalagao se za ljudska prava i branio prava Crkve. Komunističke su ga vlasti 1946. na montiranom sudskom procesu osudile na 16 godina robije. Tamnovao je u Lepoglavi, a od 1951. bio je u kućnom pritvoru u Krašiću. God. 1952. imenovan je kardinalom. Papa Ivan Pavao II. proglasio ga je blaženim 1998.
- ² Svjedočanstvo fra Miroslava Godine, sačuvano u Arhivu Hrvatske provincije franjevac konventualaca u Zagrebu (dalje AHPFK), prvi put se objavljuje u prilogu ovoga rada.
- ³ Magistarski rad Marjete Potočnik, najopsežnije djelo o skrbi nadbiskupa Alojzija Stepinca za prognane slovenske svećenike, utemeljen je poglavito na arhivskoj građi, metodološki je dotjeran, posjeduje kritički aparat i vrsnu analizu materije, pa je stoga prava šteta da nije objavljen.
- ⁴ Te redovnice pripadale su Mariborskoj provinciji Družbe školskih sestara franjevki Krista Kralja, a u konventualskom samostanu u Ptuju djelovale su od 1927. (Kodrič & Palac 1987, 234).

- ⁵ Fra Alfonsa Sveta nacisti su prebacili u Ptujsku bolnicu, a potom u starački dom u Muretincima, gdje je preminuo 27. 9. 1943. (Vogrin 1989, 188).
- ⁶ Fra Miroslav Godina nije se dugo zadržao u Zagrebu, nego je poslije dva mjeseca otišao u Ljubljano i na Barju pokušao utemeljiti samostansku zajednicu. Tu mu se u kolovožu 1941. pridružio fra Gabrijel Pavlič, potom fra Štefan Savinšek, a potkraj te godine i fra Inocent Končnik. U Barju je fra M. Godina u travnju 1942. bio imenovan delegatom generala Reda za tu zajednicu (Salmić 2009, 105–106, Vogrin 1989, 189–190).
- ⁷ Fra Andrej Vatovec nakon Drugoga svjetskog rata zasigurno je teško doživio represije komunističkih vlasti nad zagrebačkim nadbiskupom, a osobito montirani proces, kojim je Stepinac osuđen na zatvorsku kaznu. Vatovec se vjerojatno divio Stepinčevoj snazi, koja se očitovala u njegovu uspravnom držanju pred komunističkim sudom. Tijekom sudskog procesa Stepinac je održao znameniti govor, u kojemu je raskrinkao lažnu optužnicu protiv sebe, ali i sam sustav, koji mu je montirao sudski proces. Premda je taj njegov govor bilo doslovno opasno posjedovati, čitati i drugima dijeliti, mnogi su činili upravo to. Među takvima je bio i fra Andrej Vatovec. No netko je očito prijavio komunističkim vlastima da on posjeduje taj Stepinčev govor, jer je Udba sredinom 1952. u Vidimu obavila pretres njegove sobe. Oduzeto mu je nekoliko propovijedi, ali Stepinčev govor sa suda, koji su zapravo tražili, nije pronađen tada, nego naknadno, iste godine, u Podbrežju, kod nekog čovjeka koji je prije radio za Nijemce. On je odao Udbi da je govor dobio od fra Andreja, koji je stoga 2. kolovoza 1952. uhapšen i izložen mučnom i dugotrajnom ispitivanju. Prisjećao se da je saslušan stotinjak puta i da su ga pokušali lažno optužiti za špijunažu. Ipak, najveći njegov krimen u očima komunističkih vlasti bio je taj što je posjedovao i drugima dijelio govor koji je nadbiskup Stepinac održao na montiranom mu sudskom procesu u Zagrebu 1946. Vlasti su smatrale da time širi neprijateljsku propagandu. Na okružnom je sudu u Mariboru fra Andrej 21. siječnja 1953. osuđen na četiri godine strogoga zatvora, što je nakon žalbe smanjeno na tri godine (Vogrin 2009, 162–163).
- ⁸ Fra Božidar Glavač se nakon rata prvi vratio u ptujski samostan 31. 5. 1945. (Vogrin 1989, 190).

Prilog

Fra Miroslav Godina. Kako so bili izgnani redovnici minoriti iz Ptuja (Slovenija) od nemških oblasti dne 22. aprila 1941. (AHPFK 5).

Prečastitemu Provincijalatu Franjevaca Konventualaca v Zagrebu.

Dne 25. marca 1941. je pristopila Jugoslavija k Trojnomu paktu sil osišča Rim - Berlin - Tokio. Pristop k temu paktu je bil podpisan s posebno pogodbo na Dunaju od predsednika jug. vlade [Dragiše] Cvetkovića in zunanjega ministra dr. Cincar Markovića. Jugoslovansko ljudstvo je bilo s pristopom naše države k Trojnomu paktu zadovoljno, le vojska in srbska duhovščina na čelu s patrijarhom Gavrilom Dožićem je temu nasprotovala. Dne 28–29 marca (ponoči) je vojska, posebno generalštabni oficiri jugoslovanskega letalstva z generalom [Dušanom] Simovićem na čelu, izvedla državni vdar. Odstavili so Kraljevsko Namesništvo in vlado ter postavili mladoletnega Kralja Petra II. na prestol.

V Ptujju je samostanska družina štela takrat 8 patrov, 7 bratov, 26 dijakov (semenišče od I.–VI. incl. razr. gimnazije) in 3 šolske sestre, ki so vodile gospodinjstvo.

Ker je naša država pričela takoj s tiho mobilizacijo so bile vse šole zaprte. Vsled tega in zaradi nevarnosti, da izbruhne vojna, se je semenišče raspustilo, oziroma poslalo dijake k svojim starišem. Iz tega samostana so bili poklicani na "orožne vaje" samo trije bratje in to: fr. Gabriel Pavlič, sakristan; fr. Peter Mrak, sobar; fr. Emil Ocvirk, krojač. - Od živine je bilo vpoklicanih na "orožne vaje" 6 konjev in dva težka vola.

Na cvetno nedeljo, dne 6. aprila 1941. zjutraj je nemška vojska prekoračila našo mejo. V Ptuj je prišla nemška vojska že v torek, dne 8. aprila 1941. opoldne. Od strani Nemcev Ptuj ni bil bombardiran, pač pa je jug. vojska, ki se je že vmaknila čez reko Dravo, streljala s topovi na mesto in pri tem več hiš poškodovala. Samostan je ostal, hvala Bogu, nepoškodovan. - Nemški vojaki so takoj zasedli en del samostana (semenišče), govorilnico, pevsko dvorano in konjsko štalo ter vso dvorišče.

V torek, dne 15. aprila 1941. je prišla v Ptuj nemška politična oblast in takoj prevzela vse posle. Zraven so prišle tudi SS, SA, SNKK čete in državna policija. V samostanu so se nastanili SS čete (v semenišču).

Drugi dan, t.j. 16. aprila sta prišla dva od državne policije v samostan, poklicala p. gvardijana in dala nalog, naj se odprejo vse samostanske sobe in prostorije. Ko sta vse pregledala, sta rekvirirala tri pisalne mize in nato zaukazala, da se morajo takoj izprazniti vse prostorije in sobe v samostanu in vso robo prenesti na hodnik v prvem nadstropju vzhodnega dela samostana (kjer je zimska obednica). Tisti del samostana je določen za samostansko družino, drugo pa bo od sedaj služilo v državne namene. Nato je poveljnik rekel, da v samostanu sme bivati samo gvardijan, ki je obenem župnik, trije kapelani in dva brata za našo postrežbo. Naknadno je na prošnjo p. gvardijana dovolil, da sme v samostanu ostati še bolani in 82 let stari p. Alfonz Svet in p. Štefan Savinšek kot četrti kapelan, ki obskrbuje podružnico Sv. Doroteje v Dornovi. Ker je p. Karel Jelušič, ravnatelj semenišča že pred prihodom nemške vojske bil poslan v Sv. Vid pri Ptuj, p. Andrej Vatovec pa se je mudil v Zagrebu, ni bilo potrebno nobenemu izmed patrov napustiti samostana. Le bratom, ki jih je bilo trenutno pet (fr. Peter Mrak se je že vrnil iz vojske) jim je p. gvardijan sporočil, da trije lahko gredo domov svojim starišem. Ker so bili večinoma od daleč niso mogli dobiti še dovoljenja za potovanje, temveč se je reklo naj počekajo še nekoliko dni, nakar bodo lahko odpotovali. Edino fr. Rafael Zemljič, doma iz Sv. Benedikta v Slov. Goricah, je takoj drugi dan odšel na svoj dom.

Takoj smo začeli z urejevanjem svojih majhnih sob, postavili pri vratih od kora (pevskega) in pri letnem refektoriju leseno steno in delali načrte kako bomo preuredili nam dodeljeni trakt v prvem nadstropju, da bo lahko vsak imel svojo majhno sobico / sedaj so spali po 2-3 v eni sobi.

Naslednji dan, t.j. v četrtek, dne 17. aprila 1941. je prišel en policaj v rumeni obleki (Gestapo) s poveljem, da mora popisati vso

hrano in ves inventar živi in mrtvi (posestvo), ki ga ima naš samostan. To sta s p. gvardijanom delala cela dva dni. Ko sva končala je vzel ključke z naročilom, da kar bo samostanska družina potrebovala vsak dan za jesti in piti, bo on vsak dan sproti odmeril. V soboto, dne 19. aprila je isti policaj v spremstvu še enega svojega tovariša prevzel samostansko blagajno z naročilom, da brez njegovega dovoljenja se ne sme nič več prodati inti izplačati. Denarja v gotovini je bilo Din. 14.500. Na ta način je samostan dobil svojega političnega komisarja, ki bo upravljal s samostanskim premoženjem.

Bili smo prepričani, da nas bodo sedaj pustili pri miru. Zadovoljni smo bili, da nič hujšega ni bilo.

Toda zmotili smo se. Ponoči (ravno opolnoči) od pondeljka na torek 21-22. apr. 1941. je močno pozvonil zvonec na klavzuri pri sakristiji. P. gvardijan sluteč kaj more biti, je hitro skočil odpreti vrata. Pred seboj je zagledal okoli 15 policajev v črnih oblekah (SS), dva pa sta bila v sivi uniformi. Na vprašanje: Kdo ste, sem odgovoril: gvardijan in župnik. Kje so pa drugi? Spijo, sem rekel. Hitro jih zbudite, ker greste vsi z nami. Takoj sem prebudil vse patre in brate in rekel naj se hitro pripravijo na odhod, kajti časa so nam dali samo 20 minut. Nato so vprašali kje so častne šolske sestre? Ko sem jim pokazal, so rekli naj se tudi one hitro odpravijo, ker gredo z nami.

V odprtem tovornem avtomobilu so nas odpeljali na kazensko sodišče v Ptuju. Tam so nas popisali, vzeli ves denar (vsakemu so pustili samo 300-500 din.) in nato izrekli obsodbo, da nas bodo vrgli čez mejo (kam niso povedali) odkoder ne sme nihče več nazaj, ker bo takoj streljan. Od cele samostanske družine je ostal v samostanu edino bolni in stari p. Alfonz Svet, katerega - so rekli - bodo odpeljali v bolnico. - Na sodišču sta bila že dva naša patra iz Ptujске gore: p. Konstantin Ocepek, župnik in p. Gavdencij Golob, kapelan. Od naše redovniške obitelji pa so bili: p. Mirko Godina, gvardijan; p. Marijan Gojkošek, kapelan; p. Horvat Alojz, kapelan; p. Jagodič Jozafat, kapelan; Fr. Peter Mrak, brat sobar; Fr. Alojz Mrak, sakristan; Fr. Martin Žaberl, krojač; Fr. Ludvik Videmšek, refektorist; S. M. Radoslava Kröpfung, prednica in kuharica; S. M. Pulherija Zupan, šivilja in perica; S. M. Bratušek Livina, vrtnarica.

Za nami so pripeljali tudi ptujске kapucine (brate in patre, vseh skupaj 9) in še oba duhovnika iz župnije Majšperk. Vsi smo vstopili spet v isti odprti tovorni avto in močno zastražene so nas odpeljali proti Zavrču do hrvaške meje, kjer so nas pustili z naročilom, da zginemo in gremo kamor hočemo, samo nazaj nikoli več.

Bilo je ravno okoli 3 ure zjutraj, ko smo vsak s svojim kovčgom in odejo v roki, nemo, žalostno hiteli po cesti, ki pelje v Varaždin. Bilo je hoda za 20 klm. Pri očetih kapucinih smo bili na obedu. Drugi dan smo se odpeljali v Zagreb, kjer so nas bratje lepo sprejeli in spravili pod streho. Pet patrov, t.j. p. Konstantin, p. Marijan, p. Andrej, p. Gavdencij in p. Jozafat so bili takoj nastavljeni kot kapelani v zagrebški nadškofiji, dokler se drugače ne bo kaj ukrenilo. - Da se

spravi pod streho tudi častne sestre, se je sklenilo, da se v našem samostanu v Zagrebu adaptira prostor pred klavzuro za njih in jim poveri naše gospodinjstvo.

Vsaki dan smo čakali na prihod ostalih naših patrov, t.j. iz Sv. Vida pri Ptuju: p. Daniela Tomšiča, župnika; p. Inocenca Končnika, kapelana in p. Karla Jelušiča; iz Sv. Trojice v Halozah: p. Božidarja, kapelana; iz Dornove: p. Štefana Savinška, kapelana. Bojimo se, da je njih usoda morda še hujša od naše. Prašali so nas za nje in jih imeli tudi popisane. Jezus in Marija s sv. Frančiškom naj jih varujejo in spremljajo kjerkoli so.

Naša slovenska minoritska provincija, ki je bila letos nanovo oživiljena, je doživela hud udarec. Komaj rojena, je morala umreti. Njene štiri postojanke: Ptuj, Ptujška gora, Sv. Vid pri Ptuju in Sv. Trojica v Halozah so ena lepša od druge. Narod je bil dober in pobožen ter rad je imel svoje redovnike in dušne pastirje. Kaj bo sedaj z našim dobrim ljudstvom? Morda se bodo tudi nad slovenskim ljudstvom uresničile besede sv. pisma: Udaril bom pastirja in razkropile se bodo črede? Trpljenje in bolečina je velika. Slovenski narod preživlja svoj Veliki petek. Ali bo učakal tudi svoje Velikonočno vstajenje?

Jezus, bodi naša tolažba in pomoč v teh težkih dneh!

Exilii (Zagreb), dne 1. maja 1941.

Fr. Mirko Godina

minoritski gvardijan v Ptuju.

Dodatek

Dne 2. maja 1941. so prišli, oziroma izpuščeni iz ječe in vrženi čez mejo, 28 duhovnikov med njimi: p. Karol Jelušič, ravnatelj našega semenišča v Ptuju, p. Božidar Glavač, kapelan pri Sv. Trojici v Halozah in p. Inocenc Končnik, kapelan v Sv. Vidu pri Ptuju.

Dne 6. maja 1941. je bilo spet veliko duhovnikov pripeljano čez mejo v Nezavisno Hrvatsko Državo in med njimi so bili še zadnji naši trpini in to: p. Daniel Tomšič, župnik iz Sv. Vida pri Ptuju, p. Štefan Savinšek, kapelan v Dornovi pri Ptuju.

Tako smo, hvala Bogu, vsi prišli v Zagreb in ad interim bili nastavljeni kot kapelani po župnijah v zagrebški nadškofiji in Djakovački škofiji.

Exilii, Zagreb, dne 12. maja 1941.

Fr. Mirko Godina

minoritski gvardijan v Ptuju.